

Prof.dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka i glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa Defendologija i Sociološki diskurs

„KULTURNI KONFLIKTI“

U objašnjenju kriminaliteta teorija kulturnog konilikta polazi od konflikta na području kulture, odnosno kulturnih normi raznih društvenih grupa, ističući da dolazi nužno do kršenja zakona kada jedan sistem kulture dođe u sukob sa drugim sistemom. U američkoj enciklopediji kriminologije piše „Kada se norme dveju ili više grupa nalaze u konfliktu jedne s drugima, tada sociolog razmatra ovu situaciju kao konflikt kulturnih normi ili konflikt kulture. Ova teorija ističe da grupa koja pripada socio-patološkom prostoru izgrađuje svoju potkulturu kao svoj stil i način života i prostor u kojem delikventna grupa izgrađuje svoj dominantni potkulturni ili subkulturni sistem vrijednosti i normi. Najznačajniji predstavnik ove teorije je Thorsten Sellin, profesor sociologije na Univerzitetu u Pensilvaniji, koji je zastupao ovu teoriju u nekoliko svojih radova, a posebno u djelu „Kultuni sukobi i zločin“ („Culture Conflict and Crime“). U svojim radovima Selin ističe da se društvo sastoji iz različitih društvenih grupa („normativne grupe“) koje imaju svoju kulturu i norme ponašanja koje važe za njihove specifične situacije. Najznačajnije norme ponašanja su krivične norme, koje predstavljaju jedan od mnogobrojnih instrumenata kojima određene društvene grupe, najčešće manjinske, obezbjeđuju zakonito ponašanje članova grupe. Da bi se u potpunosti shvatila Selinova teorija neophodno je napomenuti da je Selin u jednom od svojih radova podijelio američko društvo na tri globalne društvene grupe. Prvu grupu sačinjava izvorno američko stanovništvo, drugu grupu sačinjavaju imigrantske (doseljeničke) grupe iz svih dijelova svijeta i treću grupu sačinjava obojeno stanovništvo i razne urođeničke grupe. Analizom društvenog položaja pojedinih grupa, Selin je došao do zaključka da prva grupa stanovništva predstavlja dominantnu grupu jer posjeduje ekonomsku, političku i

zakonodavnu moć. Ova dominantna grupa tj. izvorno američko stanovništvo, kroz zakonske norme ponašanja nameće drugim grupama svoje kulturne vrijednosti, tradiciju, kodekse i shvatanja. Radi se zapravo o manjinskim grupama koje nameću većini zakonsko ponašanje i traže poštivanje normi. Te dominantne grupe stalno nastoje da svoje norme ponašanja nametnu drugim grupama, tj. urođeničkim i doseljeničkim grupama, koje također imaju svoje norme ponašanja i nastoje da ih se pridržavaju. Iako su većinske, ove grupe nemaju uticaja na zakonodavnu aktivnost države tako da ne mogu pravnim putem normirati ponašanje svojih članova. Na ovaj način dolazi do neslaganja između zakona i shvatanja drugih društvenih grupa koje su potčinjene dominantnim grupama. Na toj osnovi se pripadnici raznih grupa međusobno sukobljavaju i nastaju tzv. kulturni konflikti. Kao posljedica tih kulturnih konflikata mogu se javiti i razne kriminalne aktivnosti. Kulturni sukobi, tj. sukobi kulturnih kodeksa, prema Selinu, mogu se javiti u tri slučaja. Prvi slučaj postoji kada se kulturni kodeksi sukobe na granici susjednih kulturnih područja. Npr. na graničnim područjima između država ili između raznih etničkih cjelina u okviru jedne države. Drugi slučaj postoji kada se zakon jedne kulturne grupe proširi i na teritoriju druge grupe npr. u procesu kolonizacije dolazi do nametanja zakona metropole stanovništvu kolonije. Takav zakon može biti u suprotnosti sa običajima kolonizovanog stanovništva, npr. zabrana nošenja feredže ili zabrana krvne osvete. Treći slučaj u kojem može doći do kulturnog konflikta javlja se onda kada se članovi jedne grupe presele na područje druge grupe, npr. u procesu ekonomske migracije. U ovom kontekstu se navode kulturni konflikti koji utiču na kriminalitet radnika na privremenom radu u inostranstvu. Sa teorijom kulturnog konflikta slična je teorija kulturnog raskoraka. Prema ovoj teoriji kriminalitet se javlja kao posljedica neujednačenog miješanja pojedinih dijelova iste kulture, jedni dijelovi se razvijaju brže a drugi sporije. Takve disproporcionalne promjene remete ravnotežu kulturnog sistema kao cjeline. Kao ilustraciju tog kulturnog raskoraka neki piscu (W. Ogburn) navode uslove savremene kulture, koje

karakterišu snažan razvoj industrijske tehnologije i pojava socijalnih promjene u sistemu institucija, običaja, shvatanja i sl., koje su sa njim povezane. Teorija „kulture disharmonije“ se javlja kao izraz inportacije inostranih tradicija u vrijednosti određene zemlje, koje su drugačije od vrijednosti i tradicija te zemlje. To se postiže mahom pomoću sredstava masovne komuinikacije i drugih oblika komuniciranja. Na osnovama shatanja kriminalnog ponašanja kao izraza kulturnih konflikata razvile su se u američkoj literaturi i neke posebne teorije delinkventne aktivnosti u raznim varijantama koje pokušavaju da konkretizuju to shvatanje, kao što su teorija delinkventnih bandi (podkultura), teorija kontrakultura, teorija anomije i slične teorije.